

Kenelle kaupunkitila kuuluu?

Kaupunkien julkiset tilat oikeuksien verkostona

Riku Newonen

Johdanto

Tässä artikkelissa luodaan yleiskuva siitä, miten kaupunkirakenteen erilaiset alueet määritellään ja mitä tilan määrittely julkiseksi tilaksi tarkoittaa oikeudellisesti. Artikkelissa tarkastellaan myös, miten kaupunkitilojen määrittely ja sääntely vaikuttavat kaupunkilaisten mahdollisuuksiin osallistua kansalaisyhteiskunnan ja yhteiskunnan toimintaan, sekä kaupungin kehittämiseen.

Artikkeli on luonteeltaan oikeustieteellinen, mutta se asettaa julkisen tilaan liittyvät ulottuvuudet monitieteisen tutkimuksen kontekstiin. Kaupunkien tilojen määritelmistä seuraa oikeudellisia vaikutuksia, joita tässä kirjoituksessa havainnollistetaan. Lähestymistapaa on oikeustieteessä kutsuttu ongelmakeskeiseksi tutkimukseksi (Hirvonen 2012). Siinä kohteen tarkastelu yhdistetään oikeudellisiin säännöksiin ja lopputuloksena on systematisoitu oikeudellinen analyysi. Tässä artikkelissa kysytään, miten julkinen tila määrittyy oikeudellisesti, kenelle julkinen tila kuuluu, ja mitä oikeudellista merkitystä on julkisen tilan määritelmällä.

Tarkempi näkökulma on oikeusmaantieteellinen (Mitchell 2003; Blomley 2014; vrt. Rannila tässä teoksessa). Aiempaan suomalaiseen tutkimukseen verrattuna artikkeli kiinnittyy enemmän oikeuteen kuin maantieteeseen (Ridell ym. 2009). Tarkastelu kaupunkilaisten oikeuksista kaupungissa osoittaa toisiinsa kytkeytyvien oikeuksien verkoston. Sitä arvioidaan sen perusteella, miten ihmisten erilaisia toimintaedellytyksiä ja mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnan ja kansalaisyhteiskunnan toimintaan julkisessa tilassa säännellään.

Julkinen tila on kaikkien vapaasti käytettävissä. Tämän lisäksi on puolijulkisia tiloja, joista merkittävin osa palvelee julkisenhallinnon tai kaupan tarkoituksia. Näiden tilojen käyttöä voidaan jossain määrin rajoittaa. Kolmas ryhmä on yksityinen tila, jossa yksityisyyden intensiteetti voi vaihdella esimerkiksi pihasta asunnon sisätiloihin, tai toimistorakennuksen aulasta lukittujen ovien takana oleviin työhuoneisiin. Edellä kuvatut jaottelut koskevat rakennettua ympäristöä. Rakennetun ympäristön ulkopuolella jokamiehenoikeudet koskevat myös toisen omistuksessa olevaa aluetta.

Oikeudellisessa yhteydessä tila on usein absoluuttinen, eli sitä tarkastellaan fyysisenä ja mitattavissa olevana tilana, joka voidaan esittää kartalla (Agnew 1987, 13). Olennaisia ovat sijainti, etäisyydet ja se kuinka karttaan piirretyt tilaa jäsentävät geometriset kuviot nimitään. Oikeudellisesti tila on pystytävä paikantamaan ja määrittämään sellaisella tarkkuudella ja pysyvyydellä, että siitä on mahdollista johtaa oikeuksia ja velvollisuuksia. Suurin osa tilasta omistetaan ja omistusoikeus on pystytävä osoittamaan, useimmiten kartan, rajatolppien ja koordinaattien avulla (Blomley 2014, 78).

Oikeusmaantieteessä voidaan käsitellä muitakin tilakäsityksiä, mutta silloin, kun oikeus toteuttaa yhteiskunnallista tehtäväänsä oikeuksien ja velvollisuuksien osoittajana, on perustana absoluuttinen käsitys tilasta. Kirjoituksessa sivutaan myös relatiivista tilakäsitystä, jossa tila määrittyy suhteessa ihmisiin, asioihin, esineisiin tai tilanteisiin. Tällaiset käsitykset tilasta näkyvät, kun tilassa toimitaan ja huomioidaan tilaan liittyvät käsitykset ja tunteukset – ihmisten elämismailma (Bäcklund 2002; ks. myös Pyyry ym.; Leino & Halme tässä teoksessa). Oikeudellisesti elämismailma saa merkitystä, kun absoluuttista tilaa koskevat säännökset määrittävät myös tilan kokemista, joka voi muuttua, tai kokemusta voidaan muuttaa muuttamalla tilan määrittystä (Braverman ym. 2014). Ihminen voi kokea alueella asumisen, alueen käyttötarkoituksen, kaupunkilaisidentiteettinsä tai kansalaisuutensa perusteella saman kaupunkitilan hyvin eri tavoilla kuin joku toinen kaupunkilainen, jolloin myös heidän oikeudelliset odotuksensa ja toimintansa ko. tilassa poikkeavat toisistaan.

Oikeudellisessa näkökulmassa olennaista on se, miten oikeus ymmärretään kulloisessakin kontekstissa. Kaupunkitilan ja kaupunkilaisen oikeudellisessa

tarkastelussa on kyse hierarkkisesti ja käsitteellisesti erilaisista oikeuksista, joista muodostuu kaupunkitilan oikeuksien, velvollisuuksien ja kieltojen verkosto. Verkoston muodostavat julkista valtaa sääntelevät lait ja normit. Kaupunki hallinnollisena yksikkönä on kunnallisen itsehallinnon nojalla oma itsenäinen oikeudellinen entiteettinsä, mutta samalla valtion tavoin osa julkista valtaa. Julkista valtaa sitovat normit sitovat myös kaupunkia, mutta kaupunki toimijana on aina myös suhteessa valtioon ja muihin julkisen vallan edustajiin.

Kaupunkilaisella on ihmis- ja perusoikeuksia, jotka vaikuttavat etenkin vertikaalisuhteessa julkiseen valtaan. Vertikaalisuhteessa vastakkaisparit ovat julkinen valta ja yksilö. Horisontaalisuhteella tarkoitetaan puolestaan näkökulmaa, jossa julkisen vallan tehtävä on normeilla ja valvonnalla edistää kaikkien ihmis- ja perusoikeuksien toteutumista yksilöiden välisessä kanssakäymisessä. Monilla ihmis- ja perusoikeuksilla on myös kollektiivinen ulottuvuus, kuten ympäristöperusoikeudella tai kulttuuriperinnöllä, joiden katsotaan olevan kaikkien ihmisten yhteistä hyvää.

Ihmisoikeudet on turvattu kansainvälisillä sopimuksilla, kun taas perusoikeudet ovat kansallisella tasolla toteutettuja ihmisoikeuksia. Suomessa ihmis- ja perusoikeudet on turvattu perustuslaissa. Säännöshierarkiassa perustuslaki on ylimpänä ja sitä alemman tason lainsäädännön tulee olla perustuslain mukaista. Ihmis- ja perusoikeuksien rajoituksista voidaan säätää vain lailla. Julkisen vallan tehtävä on edistää ja toteuttaa perusoikeuksia mahdollisimman tehokkaasti. Kaupunkien toiminnasta ja kaupunkitilan käytöstä säädetään tavallisessa lainsäädännössä, jolla tarkoitetaan perustuslakia alemmaa aineellista lainsäädäntöä. Aineellisella lainsäädännöllä saatetaan voimaan ihmis- ja perusoikeuksien velvoitteita eli toteutetaan ja myös rajoitetaan ihmis- ja perusoikeuksia käytännössä. Lain nojalla voidaan antaa tarkentavia asetuksia ja lakeihin perustuvia ohjesääntöjä sekä muita normeja, mutta ne edellyttävät aina laissa olevaa oikeusperustetta eivätkä saa rajoittaa ihmis- ja perusoikeuksia kuin rajoitusedellytysten sallimissa puitteissa.

Kansalaisyhteiskunnan elinvoiman näkökulmasta olennaisia ovat oikeudet, joiden avulla julkisessa tilassa voi osallistua yhteiskunnan toimintaan. Näitä ovat erityisesti sananvapaus ja kokoontumisvapaus. Toisaalta julkisessa tilassa osallistuminen ja omien oikeuksien käyttö voi myös edellyttää kaupun-

kilaista suojaavia oikeuksia, kuten yksityisyyden suojaa. Tilojen omistusta suojaava omaisuudensuoja, joten kaupunkitila on useiden ihmis- ja perusoikeuksien lomittama tila, jossa oikeuksia tarkastellaan toiminnan kautta.

Kaupunkitilan määräytyminen

Suomessa kaupunkimaisten alueiden rakentamista ja alueiden käyttöä ohjaa kaavoitus, josta säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa (Ekroos & Majamaa 2015; ks. myös Kanninen & Bäcklund tässä teoksessa). Vuodesta 2000 on määriteltä valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, joihin kuuluu kokonaisuuksia, kuten toimiva aluerakenne, kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja muita vastaavia yhdyskuntarakenteeseen liittyviä tekijöitä. Valtakunnantastosta seuraava on maakuntataso, josta vastaavat maakuntien liitot. Maakuntakaava on ohjenuora kuntien kaavoitukselle. Maakuntakaavassa painopiste on liikenneverkostossa, kuntien välisessä infrastruktuurissa ja ympäristönsuojelussa. Aluehallintovirastot määrittävät samalla pelastus- ja poliisitoimen tarpeet. Maakuntakaavassa määritellään myös yksityiskohtaisempaa alueen käyttöä, kuten tonttialueen antamisesta kaupunkialueen ulkopuoliselle kaupakeskukselle (Ekroos & Majamaa 2015).

Tarkin kaavoitus tehdään kunnissa. Yleiskaavalla määritellään esimerkiksi liikenneväylät koko kunnan alueella tai ohjeistetaan osayleiskaavalla esimerkiksi ranta-alueiden maankäyttöä. Yleiskaava ohjaa myös asemakaavan laatimista. Asemakaava on kaavoista yksityiskohtaisin. Siinä määritellään tarkemmin rakennusten koko, muoto ja rakennusmateriaalit sekä alueiden käyttötarkoitus. Myös julkinen tila määräytyy asemakaavassa, koska siinä määritellään esimerkiksi katualueet, torit ja yleiset virkistysalueet. Kaavoitus määrittelee samalla tilan luonteen yksityiseksi (kuten asuinkäyttö), puolijulkiseksi (kaupallinen tai hallinnollinen käyttö) tai julkiseksi. Kaavoitus määrittää näin myös keille alueet kuuluvat ja oikeudellisen viitekehyksen alueen käytön ja toiminnan sääntelylle. Varsinaista velvoitetta kaavoittaa julkista tilaa ei ole ja kenelläkään ei näin ollen ole myöskään juridista oikeutta vaatia julkisen tilan olemassaoloa. Alueiden yleinen tarkoituksenmukaisuus, suunnittelutarvesääntely ja muut tekijät voivat epäsuorasti vaikuttaa onko julkisia

tiloja pakko kaavoittaa. Teoriassa on siis mahdollista tilanne, jossa kaikki tila on joko yksityistä tai puolijulkista.

Kuntalaisten osallistuminen kaavoituksen eri tasoilla perustuu osallistamiseen kuulemisten kautta, huomautuksiin ja valitukseen (myös Rannila; Kanninen & Bäcklund tässä teoksessa). Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kaavoituksessa on kuultava niitä, joita kaavoitus koskee ja kaikilla on oltava mahdollisuus tutustua kaavoihin. Erikseen maankäyttö- ja rakennuslain 62 § puhuu osallisista. Osallinen on pääsääntöisesti sellainen toimija, jonka taloudelliseen asemaan tai asumiseen kaava vaikuttaa. Lähtökohtana on yksityinen intressi, jolloin laajempaa kokonaisuutta koskeva kehittäminen tai osallistuminen on kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan vastuulla. Tämä osallistuminen kanavoituu usein julkiseen keskusteluun, jolloin se voi vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, mutta muodollisesti osallistuminen perustuu yksityisintressiin (vrt. Rannila tässä teoksessa).

Kaavoista viestiminen, asiakirjojen julkisuus ja kuuleminen kuuluvat hyvän hallinnon ja julkisen vallan avoimuuden lähtökohtiin, jotka on turvattu ihmis- ja perusoikeuksin. Nämä keinot ovat osa kaavoituksen sääntelyä prosessina, eivät niinkään kaavoituksen sisällöllistä sääntelyä. Viestiminen tarkoittaa usein virallisia ja hyvin muodollisia viranomaiskielellä kirjoitettuja ilmoituksia kaavan valmistelun aloittamisesta. Jotkut kaupungit lähettävät kaavoitusyhteenvedon kaupunkilaisille kerran tai kaksi vuodessa. Osallistumishaasteet voivat kaavaprosessissa kertautua: kaavaan kuuluvat piirustukset ja pienoismallit liittyvät absoluuttiseen tilakäsitykseen, jossa painopiste on sosiaalisen, symbolisen ja toiminnallisen tilan asemesta fyysisessä tilassa, minkä lisäksi kaavaprosessin kieli on juridista asiakieltä. Nämä yhdessä vaikuttavat siihen, että kaupunkilaiset eivät usein tiedä millä ”kielellä” ja millä tavoin he voivat osallistua prosessiin (Bäcklund 2002, 148–152). Osallistumistilaisuudet ovat virallisia niin kutsun kuin menettelynkin osalta. Kaavapäätöksistä voi valittaa ja valitusmahdollisuus kunnan päätösvaltaan kuuluvien kaavojen osalta on kunnallisvalitus, jonka voi tehdä kuka tahansa kuntalainen (ks. myös Rannila tässä teoksessa). Valitusten menestyminen on usein kytköksissä asiaan liittyvään intressiin, johon ei kuulu yleisen tilan tarjoama mahdollisuus osallistua, kehittää ja toimia vapaasti.

Uusi teknologia on tarjonnut uudenlaisia tapoja osallistaa kaupunkilaisia kaupunkitilan määrittämiseen. Viime vuosina erilaisia paikkatietopohjaisia sovelluksia asukkaiden näkemysten keräämiseen on otettu aktiivisesti käyttöön useissa kunnissa (ks. Kahila & Kyttä tässä teoksessa). Osallistamisen kautta voidaan saada monipuolista tietoa, jonka pohjalta voidaan laatia myös tiloja oikeudellisesti velvoittavia normeja. Esimerkiksi keväällä 2016 Hämeenlinnan kaupunki hyödynsi suomalaista *Cities Skylines* -peliä järjestämällä kilpailun. Peliin oli yhdessä sen kehittäneen Colossal Orderin kanssa laadittu Hämeenlinnan karttapohja, jonka avulla pelaajat kehittivät näkemyksiä Katuman ja Kantolan kaupunginosien kaupunkitilan käytöstä. Ongelma kyseisessä toimintamallissa on, että ko. peli on kaupallinen ja sen levityksestä vastaa ruotsalainen Paradox Interactive. Osallistuaakseen hankkeeseen oli kaupunkilaisen siis ostettava peli ja ladattava karttapohja.

Julkisen tilan säätely ja suhde muihin tiloihin

Julkinen tila on yksinkertaisesti kiteytettyä tila, jonne kuka tahansa voi mennä kysymättä keneltäkään lupaa. Yksityisen tilan käytölle edellytetään sen sijaan aina tilan omistajan hyväksyntä. Julkisen tilan tarkastelu edellyttääkin myös yksityisen tilan määrittelemistä. On kiinnostavaa, että oikeudellinen näkökulma tarjoaa tällä hetkellä enemmän yksityiseen kuin julkiseen tilaan liittyviä määritelmiä ja rajoituksia.

Yksityinen tila määrittää julkisen tilan fyysisesti: katua rajoittavat esimerkiksi yksityisomisteiset rakennukset ja pihat. Toisaalta julkisia tiloja on muutettu yksityisiksi tai puolijulkisiksi omistuksen muutosten vuoksi. Suomessa tällaiset tilat ovat kauppakeskuksia ja muita tiloja, joihin ihmisillä on vapaa pääsy. Näin Suomessa yksityistetyt julkiset tilat ovat pääsääntöisesti puolijulkisia. Yhdysvalloissa alueiden kehittämistä ja käyttömahdollisuuksia on tuettu järjestelmällä, jossa tila on yksityisestä omistuksesta huolimatta voitu määritellä julkiseksi tilaksi. Tällaista mallia on toteutettu esimerkiksi New Yorkissa, jossa ylläpitämällä julkista aukiota on ollut mahdollista saada lisää yksityisen tilan rakennusoikeutta (Kayden 2000).

Julkista tilaa määritellään tarkemmin useissa säännöstöissä. Julkiseksi tilaksi on nimetty esimerkiksi kadut, katuaukiot, torit, puistot, virkistysalueet,

liikennealueet tai asemakaavan ulkopuoliset tilat, joita voidaan käyttää vapaasti. Rakennetun ympäristön ulkopuolella vaikuttavat jokamiehenoikeudet, jotka eivät kuulu artikkelin aihepiiriin, mutta ovat olennainen suomalainen tilan käyttöä säätelevä ilmiö. Monissa muissa maissa tilojen käytön lähtökohta on yksityisomistus, eikä sitä laajenneta jokamiehenoikeuksilla.

Julkisen tilan kulkurajoituksista säädetään poliisilain perusteella sisäministeriön asetuksella. Kulkurajoitettuja alueita ovat esimerkiksi pienet lentokentät, vankilat, muuntoasemat ja voimalat, sekä ylimmän valtiojohdon käytössä olevat tilat. Kulkurajoituksia on säädetty myös puolustusvoimien käyttämille alueille. Vankilat, valtionjohdon ja puolustusvoimien tilat ovat julkisen vallan omistamaa tilaa, joiden käyttöä on rajoitettu erityissäätelyllä. Samassa yhteydessä on säädetty myös esimerkiksi sellaisten yksityisten yritysten kuin voimansiirtoyhtiö Fingrid ja öljynjalostamo Neste Oyj:n tilojen kulkurajoituksista.

Julkiseen tilan säätelyyn liittyy olennaisesti julkisrauha samalla tavoin kuin kotirauha suojaa yksityistä tilaa. Suomessa on turvattu oikeus yksityisyyteen, johon kuuluu kotirauha. Kotirauhan piiriin kuuluvat koti, pihapiiri, mökki, hotellihuone ja asuntovaunu sekä muut tilat, joita käytetään kodinomaiseen asumiseen ja joissa voi perustellusti olettaa olevansa kodinomaisessa tilassa (Neuvonen 2014, 107–136). Samanlaista suojaa antaa rikoslaissa kriminalisoinnilla suojattu julkisrauha, joka suojaa liikehuoneistoja, kokoustiloja, virastoja, kouluja, vankiloita, museoita, kasarmialueita tai tiloja, joissa on ihmisiä, mutta tila ei ole omistuksen tai käytön perusteella julkinen. Esimerkiksi virastotalon tai toimistotalon aula voi olla julkista tilaa, mutta ovien takana olevat työhuoneet ja henkilökunnan tilat olla julkisrauhan piirissä.

Julkista tilaa eivät ole yksityisomistuksessa olevat suljetut alueet, kuten varastoalueet. Jos alueella oleskellaan luvatta, voi kyse olla koti- tai julkisrauhan rikkomisesta tai hallinnan loukkauksesta. Sen sijaan esimerkiksi taloyhtiön pihamaa ja nurmikko eivät ole minkään suojan piirissä, ellei niillä tapahtuva toiminta häiritse tai loukkaa asukkaiden oikeuksia tai alue ole aidattu. Erilaisilla yksityisalue -kylteillä ei ole merkitystä, jos alue ei kuulu edellä mainittujen oikeudellisten rauhojen tai esimerkiksi poliisilaisissa tarkoitettujen kulkurajoituksen piiriin (vrt. Kallio & Häkli tässä teoksessa).

Oikeudellisesti tilan yksityinen luonne toteutuu siten, että ilman omistajan suostumusta tapahtuva tilan käyttö tai tilaan saapuminen on rangaistava teko. Tila voi olla myös edellä mainittujen julkisen vallan säättämien kulkurajoitusten piirissä. Käyttörajoitukset perustuvat siis tilan omistamiseen, käyttötarkoitukseen ja suojeluun tilan loukkaukselta. Henkilö voidaan myös poistaa yksityisestä tilasta tai loukkaus keskeyttää. Julkisessa tilassa oleskelu tai käyttö ei sen sijaan edellytä kenenkään suostumusta eikä ketään voida poistaa tilasta oleskelun ja säännöksiä noudattavan käytön perusteella. Julkinen tila oikeudellisesti määriteltynä on kaupunkitilaa, joka on *vapaata yksityiseen tilaan kohdistuvista käyttörajoitteista ja seurauksista eikä siihen kohdistu käyttö- tai kulkurajoitusta*.

Avoimen julkisen tilan ja suljetun yksityisen tilan väliin sijoittuu puolijulkinen tila. Kaupungissa suurin osa puolijulkisesta tilasta on kaupallista tilaa. Puolijulkiseksi tilaksi on mainittu myös taloyhtiöiden pihat ja vastaavat alueet, mutta ne ovat enemmän puoliyksityisiä, koska lähtökohta on yksityisomistuksessa ja -käytössä. Kaupallinen tila kuten ostoskeskukset, virastot ja vastaavat on määritelty avoimeen julkiseen käyttöön, jota kuitenkin voidaan rajoittaa määrättyjen ehtojen täytyttyessä. Esimerkiksi kauppakeskuksissa tilan valvontaan kohdistuva intensiteetti vaihtelee sen mukaan, onko kyse liikkeestä vai käytävästä: käytävä on enemmän julkista tilaa ja käytävältä henkilön saa poistaa vain häiritsevän, vaarallisen tai päihtyneen käytöksen perusteella. Sen sijaan liikkeistä henkilön saa poistaa tai pääsyn liikkeeseen estää lähes vapaasti, kunhan peruste ei ole syrjivä eli esimerkiksi sukupuoli tai ihonväri. Kauppakeskuksissa keskeistä on, että niissä oleskeluun liittyy kaupallisuus. Kaupallisuus vastaa joidenkin käyttäjien oletuksia. Samalla kaupallisiin tiloihin liittyy oletus valvonnasta, joka vahvistaa turvallisuudentunnetta ja antaa syyntä käyttää puolijulkista tilaa. Lähtökohta on kaupallisten palveluiden käyttäminen ja kaupalliselle informaatiolle alttiina oleminen, mutta tilan varsinainen käyttötarkoitus- ja kokemus riippuvat aina käyttäjistä, ei niinkään tilan omistajasta. Esimerkiksi Nuorison oleskeluun liittyvissä tutkimuksissa korostuu tarve olla samassa tilassa muiden nuorten kanssa ja poissa aikuisten kontrollista (Tani 2012).

Yhdysvaltain Floridassa sijaitsevaa Disney Worldia on kutsuttu maailman ensimmäiseksi tekijänoikeudella suojatuksi kaupunkitilaksi. Vastaavia viihdetuotteisiin perustuvia huvipuistoja ja alueita on maailmalla paljon. Luonteeltaan tilat ovat puolijulkisia, mutta tekijänoikeus ja usein tavaramerkkioikeus antavat lisää mahdollisuuksia määritellä sitä, kuinka tilasta voi keskustella ja tilaa voi muuttaa. Tilaan kohdistuu enemmän yksinoikeuden omistajalle antavia oikeuksia kuin tyypilliseen puolijulkiseen tilaan. Suomessa vastaavanlaisia esimerkkejä ovat Muumimaailma ja Angry Birds -leikkipuisto. Samalla kun lapsille annetaan mahdollisuus leikkipaikkaan, markkinoidaan hahmovierailuiden ja logojen avulla tekijänoikeudella ja tavaramerkillä suojattuja tuotteita ja brändiä, minkä vuoksi leikkipuistojen laitteiden ilmiasu saa myös tekijänoikeuden ja tavaramerkin suojan.

Puolijulkisten ja etenkin julkisten tilojen kaupallistuminen on ongelmallista, koska tilojen käyttö on riippuvaista ostovoimasta ja halusta kuluttaa. Samalla päätösvalta tilojen käytöstä on siirtynyt demokraattisesti valitulta julkiselta vallalta yksityisille. Tämä mahdollistaa tarkemman rajauksen siitä kuka tilaa voi käyttää. Julkisten tilojen kaventuessa vähenevät myös ihmisten mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan ja kansalaisyhteiskunnan toimintoihin. Mitä huonommin julkinen tila on tavoitettavissa ja mitä enemmän siihen kohdistuu rajoituksia, sitä vähemmän on tilaa spontaanille ja ihmisistä itsestään lähtevälle osallistumiselle (Massey 2005, 150–155). Muutos ei ole yksiselitteisesti kielteistä, mutta on syytä huomioida oikeusjärjestelmän mahdollistamat rajoitukset sille, kuinka tilaa käytetään ja kuka sitä voi käyttää (Koskiaho 2002).

Julkisen tilan tarkoitus ja sen valvonta

Kaupunkisuunnittelussa julkinen tila nähdään usein vertauskuvallisesti kaupunkilaisten olohuoneena tai kohtaustilana, jolloin se on osa kaupunkilaisten sosiaalista elämää ja jopa sen mahdollistaja. Hannah Arendtin mukaan julkisessa tilassa näyttäytyään muille ja pyritään vuorovaikutukseen muiden kanssa, mikä korostaa, että julkisella tilalla on oma erityinen roolinsa yhteiskunnassa (Arendt 2002). Julkinen tila onkin tarjonnut etenkin ylemmille yhteiskuntaluokille tilan, jossa myös eri sukupuolta olevat voivat sove-

liaasti näyttäytyä ja tulla nähdyiksi. Tällaisesta tilasta hyvä esimerkki on Jane Austenin useissa romaaneissa näyttämönä toimivan Bathin kaupungin suuret aukiot ja ruohokentät.

Jürgen Habermasin ajattelussa julkinen tila toimii kontekstina demokraattiselle ja vastavuoroiselle keskustelulle, joka johtaa yhteiseen mielipiteenmuodostukseen (Habermas 2004). Julkisen tilan kautta vaikutetaan yhteiskuntaan ja kansalaisyhteiskuntaan, jolloin huoli julkisen tilan lisääntyvästä valvonnasta ja muuttumisesta puolijulkiseksi on myös ymmärrettävää. On jopa puhuttu julkisen tilan kuolemasta, joka liitetään väitteeseen kaupunkien kasvavasta demokratiavajeesta, koska puolijulkisessa tilassa ihmis- ja perusoikeutena turvattu osallistumisoikeuksia voidaan rajoittaa helpommin kuin julkisessa tilassa (Massey 2005, 152–153). Esimerkiksi sosiologi Zygmunt Bauman on todennut, että puolijulkiset tilat rohkaisevat mieluummin käymiseen kuin kanssakäymiseen (Bauman 2002).

Julkinen tilaa käyttävät paitsi kaupungin asukkaat, myös kaupungissa työssäkäyvät ja kaupungissa vierailevat ihmiset. Julkinen tila altistaa kaupungin ja yhteiskunnan monimuotoisuudelle ja monipuolisuudelle, koska ketään ei voida ilman perustetta sulkea sen ulkopuolelle. Kaupungin imagossa julkinen tila on se tila, joka tyypillisesti esittäytyy kuvissa ja jossa kaupunkilaiset ovat yhdessä erilaisissa tapahtumissa. Tila tuo yhteen erilaiset toimijat ja tukee näin osallistumista. Usein viitataan antiikin agoroihin, joissa markkinoiden lisäksi keskusteltiin politiikasta ja filosofiasta vapaiden miesten kesken. Tämä muistuttaa samalla myös siitä, että kohtaamiset eivät koskaan ole sosiaalisesta kontrollista vapaata.

Tilojen valvontaan liittyy olennaisesti ajatus niiden turvallisuudesta. Valvontaan liittyy järjestyksen ylläpito. Kaupunkien järjestyssäännöt korvannut järjestyslaki oikeuttaa poliisin puuttumaan toimintaan julkisessa tilassa, jos se on tarpeen henkilöiden suojan, omaisuuden suojan tai häiritsevän käytöksen vuoksi. Rikoslaisa on kriminalisoitu erikseen vaaran aiheuttaminen ja sukupuolisiveellisyuden julkinen loukkaaminen. Tuntemattomien ihmisten kokoontuminen julkiseen tilaan voi myös luoda turvattomuutta, jonka vuoksi tiloihin asennetaan valvontakameroita, tai alueella käy vartijoita. Suomessa kameravalvonnasta ei ole varsinaista lainsäädäntöä, vaan sitä säännellään epä-

suorasti salakatselusäännöksen kautta. Suuri osa julkisesta tilasta on jonkinlaisen kameravalvonnan piirissä. Kameravalvonnan kattavuudesta huolimatta eivät viranomaiset, saati yksityiset pääse käsiksi kaikkeen valvonnan avulla saatuun tietoon. Toisten ihmisten kotirauhan suojaamaa aluetta ei saa kuvata, ja jos kameravalvonnassa voidaan tunnistaa henkilö, on kyse henkilötiedosta, jota säännellään puolestaan henkilötietosäätelyn kautta. Tämän vuoksi kameravalvonnasta tulee ilmoittaa selkeästi. Toisaalta valvonta voi myös lisätä pelkoa, jolloin julkinen ja puolijulkinen tila koetaankin turvattomaksi (Koskela 2009).

Valvonta kytkeytyy myös kysymykseen julkisen tilan ”pintojen” käyttämisestä. Esimerkiksi graffitteja voidaan pitää töhryinä, joita tekemällä voi syyllistyä rikokseen, tai on ainakin veloitettu maksamaan graffitin siivouksen aiheuttamat kulut (Nyyssönen 2009). Graffitit voidaan käsittää myös taiteena ja joihinkin julkisiin tiloihin on erikseen tilattu graffititaidetta. Graffitien vastustamiseen puolestaan liittyy kaksi ulottuvuutta: graffitit luovat kuvaa ympäristön turvattomuudesta ja osa graffitintekijöistä edustaa sellaisia alaryhmiä, jotka on helppo leimata. Graffitit voivat olla myös osa joidenkin (nuoriso)ryhmien ideologiaa, jolloin ne ovat osa poliittista taistelua tilan luonteesta (Koskela 2009, 282–293). Ruotsalaisen kaupunkitaiteilijan Akayn mukaan nimetty akaysmi perustuu ajatukseen, että kaupunkitila on yksityinen tila, jota kukin voi järjestellä kuin olohuonetta (Kymäläinen 2009, 91–92). Toisena ääripäänä Helsingin Stop töhryille -kampanjassa kaikki pinnat nähtiin omaisuutena ja pintoihin koskeminen oli turmelemista, riippumatta oliko tila julkista vai yksityistä. Nykyään Helsingissä on luvallisia graffitiseiniä ja suuria seinämaalauksia. Vuoden 2017 aikana erityisesti nämä suuret seinämaalaukset eli muraalit ovat kasvattaneet suosiotaan Suomessa.

Graffitikysymyksessä voidaan painottaa sananvapautta ja taiteen vapautta, tai rajata ne pois vetoamalla ainoastaan omaisuudensuojaan (Neuvonen 2012, 385). Teoreettisena kysymyksenä voidaan pohtia esimerkiksi tunnetun katu-taiteilija Banksyn teoksia, joilla on suuri varallisuusarvo. Teoksen poistamisesta töhrynä voisi siten olla enemmän haittaa omaisuudelle kuin sen säilyttämisestä. Töhryn ja taiteen raja on kiinni arvostuksesta, jolla voi olla oikeudellisia seurauksia, jos graffitien taiteellista arvoa ja varallisuusarvoa määritellään.

Tämä edellyttää portinvartijoita: mediaa ja mesenaatteja. Tämä jakaa graffitintekijöitä ja katutaiteilijoita, sillä osalle paheksunta on osa toimintaa, jolloin tarkoitus on toimia sosiaalisia normeja vastaan ja toisinaan jopa rikkoa lakia (Fransberg 2014, 295–296).

Julkisen tilan käytön rajoitteet oikeudellisesti

Poliittiseen osallistumiseen kuuluu perusoikeutena turvattu mahdollisuus osoittaa mieltä ja kokoontua. Tällaiseen toimintaan julkista tilaa on käytetty aina, kun taas yksityisen tai puolijulkisen tilan kohdalla toimintaa voidaan rajoittaa tai jopa kieltää. Kokoontumisvapauteen liittyy sananvapauden käyttöä, kun kokoontumisessa esitetyt näkemykset saavat sananvapauden suoja (Neuvonen 2012, 157–161). Julkisessa tilassa vallitsee suurin sananvapaus, jota voidaan rajoittaa jälkikäteisten seurausten kautta lähinnä vain, kun ihmisille tai omaisuudelle aiheutuu haittaa. Rajoitukset eivät välttämättä ole kannattavia, kuten Helsingin kaupungin kallis ja tehoton Stop töhryille -kampanja osoitti.

Kokoontumisvapautta turvaavan kokoontumislain mukaan kokoontumisista tulisi tehdä ilmoitus poliisille. Vaikka ilmoitusta ei tehtäisi, tulee poliisin sietää kokoontuminen. Poliisin velvollisuutena on varmistaa kokoontumisten sujuminen ja turvallisuus. Poikkeuksena sellaiset kokoontumiset, jotka aiheuttavat uhkaa ihmisille tai omaisuudelle tai muuten rikkovat lakia. Sietämisestä käy esimerkkinä punkkariryhmien Helsingissä toteuttamat kadunvaltauksiset, joista ei tehty ilmoitusta poliisille. Yksi kadunvaltauksista tukki keskeisen risteyksen tunneiksi. Poliisi kuitenkin salli kadunvaltauksen jatkumisen, turvasi järjestyksen ja jälkeenpäin kiitti tapahtumaa rauhallisuudesta.

Kansalaisten mahdollisuudet järjestää julkisia tapahtumia voivat olla myös riippuvaisia tilan käyttöön liittyvistä kustannuksista. Mielenosoituksia ja pienimuotoista markkinointia varten ei tarvitse hankkia lupaa kaupungilta eikä maksaa julkisen tilan käytöstä. Sen sijaan, jos tapahtuma tarvitsee tilaa, telttoja yms. rakenteita, on haettava maksullinen lupa. Poikkeuksena tilaisuudet, jotka on järjestetty ilman lupaa, mutta jotka kuuluvat sietämisvelvollisuuden piiriin. Tällaisista tilaisuuksista ei veloiteta, vaikka tapahtuma rajoittaisi julkisen tilan käyttöä.

Toinen esimerkki julkisessa tilassa tapahtuvien kokoontumisten tai tapahtumien sääntelystä muuten kuin kokoontumislainsäädännön kautta liittyy rikoslaissa kriminalisoituun sukupuolisiveellisyyden julkiseen loukkaamiseen, jota sovelletaan nykypäivänä niin sanottuun puskaseksiin ja itsensäpaljastajiin. ”Loukkaaminen” voi toteutua myös julkisissa esityksissä, joissa on nähtävissä alastomuutta tai sukupuoliyhteys. Säännöstä on sovellettu esimerkiksi Baltic Circle -teatterifestivaalin teatteriesitykseen, jossa vanhan naishenkilön oli tarkoitus istua alasti kopissa kadulla. Poliisin mukaan tässä tapauksessa syyllistyttäisiin rikokseen ja tilanne ratkaistiin pukemalla naishenkilölle alusvaatteet. Monissa muissa maissa esitys on kuitenkin toteutunut suunnitellusti ja Suomessakin on aiemmin esitetty alastomuutta sisältäviä taide-esityksiä julkisessa tilassa. Poliisin päätöksestä valitettiin hallinto-oikeuteen, jonka mukaan poliisin päätös kuitenkin oli oikea, koska ohikulkijoita ei informoitu esityksestä ja esitys olisi voinut aiheuttaa joissakin ohikulkijoissa pahennusta. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun 2017:151 mukaan poliisilla ei silti ollut oikeutta kieltää tapahtumaa. KHO:n mukaan rikoksen tunnusmerkistön täyttyminen oli tulkinnanvaraista ja tällainen ennakkotulkinta ei oikeuttanut loukkaamaan perustuslaissa turvattua kokoontumisvapautta. Keväällä 2016 maksullisen taidefestivaalin yhteyteen suunniteltiin puolestaan valaisematonta telttaa, jossa täysi-ikäiset henkilöt voisivat harrastaa seksiä. Festivaalijärjestäjän tuli vastuu- ja lupakysymysten vuoksi hankkia kokoontumiselle lupa poliisilta, joka epäili paritusta. Nämä kaksi esimerkkiä osoittavat, että joissakin tapauksissa huolimatta oikeudesta kokoontumiseen ja poliisilla olevasta sietovelvollisuudesta, voidaan kokoontumisia rajoittaa muiden lakien kautta. Usein nämä toimenpiteet ovat ristiriidassa sovelletun lain tarkoituksen, kokoontumislain tarkoituksen ja kokoontumisvapauden kanssa.

Kolmas esimerkki liittyy uhka-arvioon. Tammikuussa 2013 suomalaista äärioikeistoa käsittelevään kirjaan liittyvässä tapahtumassa Jyväskylän kirjastossa oli häiriöitä ja ihmistä puukotettiin. Vastaava tilaisuus Kotkassa peruttiin, koska poliisi epäili tilaisuuden turvallisuutta ja edellytti pelastuslain mukaista suunnitelmaa sekä järjestysmiehiä, vaikka tilaisuuksien turvallisuuden takaaminen on poliisien velvollisuus. Tilaisuus peruuntui koska pelastuslain pelastussuunnitelma tulee toimittaa neljätoista vuorokautta ennen tilaisuut-

ta, eikä näin tapahtunut. Määräaika kokoontumisilmoitukselle on puolestaan viisi vuorokautta. Poliisin on turvattava tilaisuus myös silloin, jos tilaisuudesta ei ole tehty ilmoitusta ja tarvittaessa määräajasta on joustettava.

Esimerkit osoittavat, että oikeudellinen viitekehys mahdollistaa erilaisia ratkaisuja julkisten tilojen käytöstä, vaikka se on periaatteessa kokoontumisvapauden ja kokoontumislain perusteella turvattu. Kadunvaltauksset ovat olleet järjestäjälle ilmaisia, kun taas luvallisesta toiminnasta voidaan pyytää korvaus. Toisaalla kokoontumisvapautta on rajoitettu vetoamalla rikoslain säännöksiin ennen rikosta, tai on edellytetty muun lainsäädännön mukaista suunnitelmaa tai menettelyä. Sallivasta menettelystä on hyvänä esimerkkinä se, Helsingin Juhlaviikkojen Huvilateltalle kaavoitettiin oma alue melusta syntyneen keskustelun jälkeen, jolloin meluilmoitusten asemesta konserttitoimintaan riittää rakennuslupa ja meluselvitys ympäristökeskukselle.

Suomessa on perinteisesti totuttu rauhallisiin mielenosoituksiin. Poikkeuksina esimerkiksi itsenäisyyspäivän Kuokkavieras-tapahtumat ja Smash Asem -mielenosoitus, joissa aiheutettiin vahinkoa omaisuudelle ja poliisi turvautui myös voimatoimiin. Vastamielenosoituksia Suomessa ei ollut ennen vuosien 2015–2016 pakolaiskriisiä. Etenkin rasmin vastustajat ovat väittäneet poliisin suojelevan äärioikeiston mielenilmauksia ja puuttuvan vastamielenosoitukseen. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan rauhanomaista mielenosoitusta tulee kuitenkin suojata väkivaltaiselta vastamielenosoitukselta, tai muunlaiselta fyysiseltä provokaatiolta. Samaan rajanvedon problematiikkaan kuuluvat myös esimerkiksi jalkapallojoukkueiden kannattajien marssit. Parhaimmillaan ne ovat kulttuuria ja osallistumista oman yhteisön toimintaan, varjopuolena on esiintynyt yhteenottoja ja äärioikeiston tunnuksia. Itse stadionit ovat pääsääntöisesti puolijulkisia tiloja, joihin tarvitaan pääsylippu ja järjestäjällä on tarvittaessa oikeus poistaa niistä henkilöitä.

Toimimiseen ja osallistumiseen liittyy myös kysymys, miten yksittäinen henkilö voi toimia eri tiloissa ja millaisia toimia häneen voi kohdistua. Yksityisyyden suojaa kaupunkitilassa arvioidaan paikkakriteerillä, joka liittyy henkilö- ja tilannekriteeriin. Julkisessa asemassa olevalla henkilöllä ei ole yksityisyyden suojaa julkisella paikalla, toisin kuin tavallisella henkilöllä. Suojan

arviointiin liittyy myös se, onko kyseessä sellainen asia tai tapahtuma, jolla on yhteiskunnallista merkitystä tai kiinnostavuutta, jolloin tapahtuman luonne vähentää yksityisyyden suojaa. Arviointi on aina kokonaisarviointi ja perustuu moniin kriteereihin (Neuvonen 2014, 224–231). Mielenosoitukset ja tempaukset ovat pääsääntöisesti yhteiskunnallisesti merkittäviä ja kiinnostavia tapahtumia.

Julkiseen asemaan liittyy yhteiskunnallista valtaa esimerkiksi poliitikkona, korkeana virkamiehenä tai taloudellisena toimijana. Ministerien, kansanedustajien ja yritysjohtajien yksityisyyden suoja on aseman perusteella rajoitetumpi kuin tavallisen kansalaisen. Paikallisten poliitikkojen ja yhteisön vaikuttajien suojaa voidaan arvioida myös aseman perusteella. Väliinpuotoajiksi jäävät julkisuuden henkilöt eli julkkikset, joihin kohdistuu yleistä mielenkiintoa ja jotka oma-aloitteisesti tuovat esiin yksityiselämänsä. Julkkikset ovat mielpidevaikuttajia, jolloin yksityisyyden suojaa arvioidaan suhteessa muihin kriteereihin ja henkilön toimintaan. Jos julkkis toistuvasti pyrkii julkisuuteen, voidaan suojan tasoa arvioida eri tavalla kuin jos henkilö on julkisuudessa vain työnsä yhteydessä. Kaupunkitilassa esiintyy näin erilaisia yksityisyyden alueita. Kotona yksityisyyttä turvaa kotirauha ja tunkeutumisen, salakatselun ja salakuuntelun kriminalisointi. Kodin piiri antaa eniten suojaa kun henkilö on tilanteessa, jossa yksityisyyden suojan intensiteetti on vähentynyt. Suoja ei täysin katoa julkisessa tai puolijulkisessa tilassa, mutta suojan aste heikkenee ja suojan arviointi monimutkaistuu.

Lopuksi: oikeuden tyhjä taulu – oikeus ja politiikka

Oikeudellinen näkökulma kaupunkitilaan paljastaa, että suhteessa valtaan ja merkitysten antamiseen oikeus on monilta osin tyhjä taulu. Tyhjään tauluun piirretään poliittisella liidulla. Oikeuden tauluun kirjaamalla luodaan määritelmiä, joita oikeuskoneisto toteuttaa. Piirtämällä alue julkiseksi tilaksi siihen liitetään julkiseen tilaan kohdistuvat oikeudet ja velvollisuudet. Oikeus ymmärrettynä lainsäädännöksi ja tuomioistuinratkaisuksi on vallankäyttöä, jossa oikeudellisesti määritellyn prosessin kautta poliittisista päätöksistä tulee oikeutta, joka sitoo vallankäytön kohteita, poliittista toimintaa ja oikeuden käyttöä. Oikeus on jäädytettyä politiikkaa. Joskus osa voidaan ”sulattaa” tai

”pilkkoa”, mutta oikeus on politiikan teon väline ja toisaalta politiikan reuna-
ehtojen määrittäjä. Myös ihmis- ja perusoikeudet ovat sovittuja asioita, joita
voidaan muuttaa tai sovitusta voidaan poiketa.

Kaupunkitilan määräytymisessä on kyse poliittisesta prosessista, jota oi-
keus määrittää: kaavat sitovat ja osallisia on kuultava, mutta kaavan sisältöön
oikeus ei ota kantaa. Kaavoitusprosessiin voidaan sisällöllisin keinoin puuttua
vain, jos siinä rikotaan jotain oikeutta tai jätetään jokin velvollisuus toteutta-
matta. Kaavoissa määritellään julkisen tilan alueet, mutta velvollisuutta julki-
sen tilan kaavoittamiseen ei ole.

Yksityisyyden suojan asteen vaihtelut julkisessa tilassa riippuvat määrit-
telyistä ja määrittäjöistä. Julkisessa tilassa kaupunkilaisilla on yksityisyyden
kehä, joita voidaan kasvattaa tai tuhota. Yksityisyyden kehät ovat olennaisia
julkisen tilan käyttämisessä. Jos kaupunkilaisella ei ole suojaa toisilta kaupun-
kilaisilta, ei julkisen tilan käyttäminen houkuta. Vastineeksi turvallisuudesta
joutuu altistumaan valvonnalle. Valinta yksityisyyden ja valvotun turvallisuus-
den välillä on arvokysymys.

Julkisen tilan käyttäminen itsensä toteuttamiseen ja yhteiskunnalliseen
osallistumiseen on riippuvaista siitä, kuinka määritellään sallittu taide, sal-
littu oleskelu tai kuinka sananvapautta, taiteen vapautta tai kokoontumisva-
pautta tulkitaan. Tulkinnat ovat poliittisia kysymyksiä: jos kaavamuutoksel-
la mahdollistetaan kevyempi melusääntely niin sen tekevät poliitikot ja jos
poliisi tulkitsee luovasti kokoontumisvapautta, voi poliittinen johto puuttua
poliisin toimintaan. Kysymys palautuu poliittisiin arvovalintoihin. Oikeuden
kautta käytetään valtaa, joka kaupungissa näkyy julkisen tilan käyttömahdol-
lisuuksina.

Lähteet

- Agnew, John (1987). *Place and Politics*. Boston: Allen and Unwin.
- Andersson, Harri (2009). Kaupungin julkisen tilan globaali ulottuvuus. Teoksessa Seija Ridell, Päivi Kymäläinen & Timo Nyysönen (toim.) *Julkisen tilan poetiikka ja politiikka. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalituloissa*. Tampere: Tampere University Press, 41–59.
- Arendt, Hannah (2002). *Vita Activa. Ihmisenä olemisen ehdot*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Zygmunt (2002). *Notkea moderni*. Tampere: Vastapaino.
- Bäcklund, Pia (2002). Miten kuulla asukasta? Kaupunkitila ja osallisuuden haasteet. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus, 141–156.
- Blomley, Nicholas (2014). Learning from Larry: Pragmatism and Habits of Legal Space. Teoksessa Irus Braverman, Nicholas Blomley, David Delaney & Alexandre Kedar (toim.) *The Expanding Spaces of Law: a Timely Legal Geography*. Stanford: Stanford University Press, 77–94.
- Braverman, Irus & Blomley, Nicholas & Delaney, David & Kedar Alexandre (toim.) (2014). *The Expanding Spaces of Law: a Timely Legal Geography*. Stanford: Stanford University Press.
- Ekroos, Ari & Majamaa, Vesa (2015). *Maankäyttö- ja rakennuslaki*. Helsinki: Edita.
- Fransberg, Malin (2014). Graffititieto – Etnografinen tutkimus graffitimaalareiden alakulttuurista. *Oikeus* 43:3, 292–313.
- Habermas, Jürgen (2004). *Julkisuuden rakennemuutos*. Tampere: Vastapaino.
- Harvey, David (1973). *Social Justice and the City*. Lontoo: John Hopkins University Press.
- Hirvonen, Ari (2012). *Oikeuden ja lainkäytön teoria*. Helsinki: Forum Iuris.
- Kayden, Jerold S. (2000). *Privately Owned Public Place: The New York City Experience*. New York: John Wiley and Sons.
- Koskela, Hille (2009). *Pelkokiekko – Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Koskiaho, Briitta (2002). Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. Teoksessa Pia Bäcklund, Jouni Häkli & Harry Schulman (toim.) *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus, 36–57.
- Kymäläinen, Päivi (2009). Kaupunkitaideteiden ja tilan herkkäkäytöt. Teoksessa Seija Ridell, Päivi Kymäläinen & Timo Nyysönen (toim.) *Julkisen tilan poetiikka ja politiikka. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalituloissa*. Tampere: Tampere University Press, 91–113.
- Kyttä, Marketta & Broberg, Anna & Kahila, Maarit (2009). Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. *Yhdyskuntatutkimus* 47:2, 6–25.
- Massey, Doreen (2005). *For Space*. Lontoo: Sage.
- Mitchell, Don (2003). *The Right to the City. Social Justice and Fight for Public Space*. New York: The Guildford Press.

Kenelle kaupunkitila kuuluu?

- Neuvonen, Riku (2012). *Sananvapauden sääntely Suomessa*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Neuvonen, Riku (2014). *Yksityisyyden suoja Suomessa*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Nyysönen, Timo (2009). Graffitit – kamppailua julkisen tilan ilmiöstä. Teoksessa Seija Ridell, Päivi Kymäläinen & Timo Nyysönen (toim.) *Julkisen tilan poetiikka ja politiikka. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalitiloissa*. Tampere: Tampere University Press, 114–140.
- Tani, Sirpa (2012). Hengailu kaupunkisuunnittelun haasteena. *Haaste* 2012:2, 12–14.